
Kronika naukowa woj. olsztyńskiego za lata 1953-1956 : Polskie Towarzystwo Historyczne

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 104-107

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

konsekwencji mogą oczekiwać obrońcy wolności w zdławionej Polsce. Żołnierze polscy, przystrojeni w narodowe uniformy, śpiewając pieśni powstańcze, wśród których najpopularniejsze były kościuszkowskie, mocno wbili się w pamięć i serca ludności mazurskiej³⁸⁾.

Jednakże w Prusach pozostali ci żołnierze-chłopi, którzy nie zdecydowali się na powrót do Polski, w obawie, że car nie dotrzyma obietnicy, albo że znowu dostaną się pod bat szlachcica³⁹⁾. Nie wszyscy jednakże, ze względu na trudności materialne, byli w stanie wyjechać zagranicę do Francji, czy Belgii. Z tymi Prusacy zaczęli postępować coraz brutalniej, szantażować do wyjazdu, na każdym kroku szykanować, aż doszło do słynnych tragicznych scen w Nitychu, Elblągu, a przede wszystkim w Fischau. W Fischau dn. 27 stycznia 1832 r. żołnierze polscy, posądzając Prusaków, że ci chcą ich oddać w ręce Rosjan, zaczęli sprzeciwiać się rozkazowi oficera pruskiego, majora v. Szwejkowskiego, który zareagował na to salwą karabinową, kładąc trupem 8 żołnierzy, raniąc 10⁴⁰⁾.

Gehenna żołnierzy polskich trwała do maja 1832 r. Król pruski chcąc ich się ostatecznie pozbyć, ogłosił, że kto nie skorzysta z amnestii cara, ten zostanie potraktowany jako przestępca kryminalny. Pomimo tak groźnej zapowiedzi nie zdecydowało się na wyjazd blisko 1.000 żołnierzy polskich, których rzeczywiście przykuto do tacek w twierdzach: w Gdańsku, Piławie i Grudziądzu. Żołnierze ci, spośród których uformowała się słynna „Gromada Grudziądz”, nastawieni wybitnie rewolucyjnie, w razie ucieczki niejednokrotnie ukrywali się na Mazurach, zarażając swym duchem miejscową ludność. Spowodowało to, że Prusacy m. in. dlatego wyprawili żołnierzy-więźniów poza granicę państwa, przeważnie do Francji i Anglii⁴¹⁾.

Oceniając ogólnie znaczenie powstania listopadowego dla ludności polskiej Prus Wschodnich, trzeba powiedzieć, że było ono dla niej okazją do zamianowania swych uczuć antyrosyjskich i antypruskich, do wyrażenia solidarności z dążeniami ogólnopolskimi.

KRONIKA NAUKOWA WOJ. OLSZTYŃSKIEGO ZA LATA 1953 — 1956

POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

POSIEDZENIA NAUKOWE ODDZIAŁU W OLSZTYNIE

24. I. 1953 r. Emilia Sukertowa-Biedrawina „Michał Pogorzelski zapomniany pieśniarz mazurski, ofiara wschodnio-pruskiej propagandy nacjonalistycznej”. — 25. II. 1953 r. dr Tadeusz Grygier „Zagadnienia polityczne „Gazety Ludowej” (rewizja poglądów), — 19. III 1953 r. dr Tadeusz Grygier „Rozum, wola, sumienie i uczoność pokonna (o Koperniku). — 20. V. 1953 r. dr Tadeusz Grygier „Rady Robotnicze, Żołnierskie i Ludowe” na Warmii i Mazurach”. — 17. XI. dr Tadeusz Grygier „Walki Armii Czerwonej na froncie zachodnim w roku 1919”. — 12. XI. 1953 r. Uroczyste posiedzenie z okazji 600-lecia powstania Olsztyna z udziałem przedstawicieli Zarządu Głównego P.T.H. i środowisk uniwersyteckich. Na posiedzeniu wygłoszono następujące referaty: E. Sukertowa-Biedrawina „Historia miasta Olsztyna”, dr T. Grygier „Dzieje gospodarcze Olsztyna w XIX wieku”, — inż. Stankowska „Perspektywy rozwojowe Olsztyna”. — 1. XII. 1953 r. prof. dr St. Herbst „Wojna pruska w 1520 r.”.

³⁸⁾ Gregorovius, s. 216; Pieśni kościuszkowskie znane na Warmii podaje również A. Steffen, Zbiór polskich pieśni ludowych na Warmii, T. 1.

³⁹⁾ Kazimierz Deczyński, Pamiętnik chłopca-nauczyciela, Warszawa 1949, s. 46.

⁴⁰⁾ Dankbahr, s. 31—33; Elbinger Anzeiger 1832, 10; Preussens Verhältnisse, s. 51; Die Polen in und bei Elbing. Halle 1832, s. 38; Preussen und Polen, eine Beleuchtung der Verhältnisse beider in Bezug auf die neuste polnische Revolution. Danzig 1832, s. 46; Przewalski, s. 193/4.

⁴¹⁾ E. Sukertowa-Biedrawina, Tadeusz Grygier, Walka o społeczne i narodowe wyzwolenie, s. 18.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ

30. III. 1953 r. dr T. Grygier „Problemy porządkowania zespołu podworskiego” — 5. V. 1953 r. Referat zbiorowy mgr J. Gliszczyńska, dr T. Grygier, mgr R. Kozłowska „Problemy porządkowania zespołu instytucji handlowej” — 1. VII. 1953 r. Tadeusz Młodkowski „O porządkowaniu zespołu akt nadleśnictwa w Pfeilswalde pow. Mrągowo”. — 24. VII. 1953 r. dr Tadeusz Grygier „Prace archiwów państwowych w N.R.D.”. — 1. VIII. 1953 r. mgr Reneta Kozłowska „Kancelaria Grundbuchamt” (wydział ksiąg gruntowych przy sądzie grodzkim”. 9. IX. 1953 r. St. Rożański „Urząd Konserwatora zabytków sztuki w Prusach Wschodnich”. — 2. XI. 1953 r. dr T. Grygier „Archiwa popruskie”. — 2. X. 1953 r. mgr Reneta Kozłowska „Uwagi o XIX i XX tomie Archeionu — W-wa 1951 r.”. — 1. XI. 1953 r. mgr J. Gliszczyńska „Uwagi o wydawnictwie N.S.D.A.P. „Konserwacja materiałów archiwalnych” — praca zbiorowa Ireny Baranowskiej, Maryny Husarskiej, Romualda Kowalika i Jana Kuleszy”.

POSIEDZENIA NAUKOWE ODDZIAŁU P.T.H. W OLSZTYNIE

24. II. 1954 r. mgr A. Klonowski „Z zagadnień budownictwa ludowego na ziemiach pomorskich”. — 17. III. 1954 r. dr Tadeusz Grygier „Niektóre zagadnienia plebiscytu na Warmii i Mazurach”. — 7. IV. 1954 r. prof. dr Karol Górski (Toruń) „Akt inkorporacyjny z 1454 roku”. — 14. IV. 1954 r. dr Tadeusz Grygier „Żywiół polski na Warmii i Mazurach na przełomie XIX/XX wieku”. — 16. V. 1954 r. Emilia Sukertowa-Biedrawina „Gizewiusz na tle epoki”. 30/31. VI. 1954 r. — Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Historycznego z odczytami, a) prof. dr Bogusław Leśnodorski „Kopernik — człowiek Polskiego Odrodzenia”, b) prof. dr A. Bukowski i prof. dr Tadeusz Cieślak „Zagadnienie walki klasowej i odrodzenia narodowego na Pomorzu w XIX/XX w.”, c) dr Tadeusz Grygier „Walka o społeczne i narodowe wyzwolenie Warmii i Mazur w początkowym okresie imperializmu”. — 1. IX. 1954 r. Hieronim Skurpski „A Sznarbach niezłany malarz warmiński”. — 29. X. 1954 r. prof. dr Kazimierz Lepszy (Kraków) „Walka o zjednoczenie Pomorza z całością ziem polskich w XV do XVIII wieku”. — 24. XI. 1954 r. Emilia Sukertowa-Biedrawina „Walka o mowę polską w szkole na Mazurach w XIX wieku i na początku XX-go wieku”. — 12. XII. 1954 r. dr Tadeusz Grygier „Walka o język polski w szkole na Warmii w XIX i na początku XX-go wieku”

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ PRZY ODDZIALE P.T.H. W OLSZTYNIE

8. I. 1954 r. Stanisław Rożański „Podłoże polityczne i finansowe urzędu „Provinzial Konserwator v. Ostpreussen”. — 15. I. 1954 r., Stanisław Rożański „Problematyka zawarta w aktach zespołu „Provinzial Konservator v. Ostpreussen”. — 2. II. 1954 r. Stanisław Rożański „Dzieje zespołu akt „Provinzial Konserwator von Ostpreussen”. — 2. IV. 1954 r. Tadeusz Młodkowski i mgr Reneta Kozłowska „Omówienie wydawnictw Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych”. — 1. VI. 1954 r. mgr Reneta Kozłowska „Zagadnienie akt Gminnych Rad Narodowych”. — 1. VI. 1954 r. Tadeusz Młodkowski „Praca kulturalno-oświatowa kierownika Powiatowego Archiwum Państwowego”. — 2. X. 1954 r. Stanisław Rożański „Wstęp do inwentarza zbioru podworskiego Dohnów”. — 2. XI. 1954 r. dr Tadeusz Grygier „Recenzja pracy Meisnera, pt. „Aktenkunde“ 1. XII. 1954 r. mgr Reneta Kozłowska „Wstęp do zbioru akt podworskich z Denhofowa”. — 31. XII. 1954 r. dr Tadeusz Grygier „Metoda porządkowania akt popruskich”.

POSIEDZENIA NAUKOWE ODDZIAŁU P.T.H. W OLSZTYNIE

23. II. 1955 r. dr T. Grygier „Polityka germanizacyjna władz pruskich na Warmii i Mazurach na przełomie XIX/XX wieku”. — 6. IV. 1955 r. mgr J. Jasiński „Mickiewicz na Warmii i Mazurach”. — 11. V. 1955 r. dr T. Grygier „Zagadnienie pracy regionalnej na tle prac Oddziału”. — 8. VI. 1955 r. prof. dr A. Wojtkowski „K. C. Mrongowiusz w stuletnią rocznicę śmierci”. — 7. IX. 1955 r. T. Grygier „Wrzenie rewolucyjne na Mazurach i Warmii w latach 1900—1907”. — 19. X. 1955 r. G. Leyding „Toponomastyka Warmii i Mazur”. — 25. XI. 1955 r. prof. dr W. Czaplński „Potop” Sienkiewicza w świetle faktów historycznych”. — 18. XII. 1955 r. dr T. Grygier „Zagadnienia robotników rolnych na Mazurach w pierwszej połowie XIX wieku”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W OLSZTYNIE

2. 1955 r. dr T. Grygier „Materiały archiwalne W.A.P. Olsztyn w pracach związanych z Sekcją Naukową Roku Mickiewiczowskiego”. — 3. III. 1955 r. T. Grygier „Zagadnienie wojen szwedzkich w materiałach Archiwum i Biblioteki Miejskiej w Królewcu”. — 4. IV. 1955 r. St. Rożański „Materiały do historii zabytków sztuki Mazur i Warmii w zasobie aktowym W.A.P. Olsztyn”. — 8. V. 1955 r. dr T. Grygier „Zagadnienie regionu Mazur i Warmii w historiografii polskiej dziesięciolecia”. — 16. VI. 1955 r. dr T. Grygier „Materiały do ruchu rewolucyjnego w latach 1900 — 1907”. — 16. VI. 1955 r. St. Rożański „Zbiór podworski z Dobrocina jako przykład kapitalistycznego przedsiębiorstwa akcyjnego”. — 16. IX. 1955 r. G. Leyding „Toponomastyka Mazur i Warmii”. — 19. XI. 1955 r. T. Młodkowski „Historia miasta Mrągowo w aktach P.A.P. w Mrągowie”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W MRĄGOWIE

8. II. 1955 r. T. Młodkowski „Praca kronikarza regionu”. — 16. III. 1955 r. T. Młodkowski „Najstarsze materiały źródłowe do historii miasta Mrągowo”. — 19. IX. 1955 r. E. Sukertowa-Biedrawina „Walka o szkołę polską”. — 16. XI. 1955 r. G. Leyding „Toponomastyka Mazur”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W SZCZYTNIE

25. III. 1955 r. dr T. Grygier „Dziesięciolecie historiografii polskiej”. — 10. IV. 1955 r. G. Leyding „Badania regionalne w pow. Szczytno”. — 15. VI. 1955 r. E. Sukertowa - Biedrawina „Walka o szkołę polską na Mazurach”. — 12. VI. 1955 r. G. Leyding „Badania toponomastyczne Mazur”.

8. IX. 1955 r. G. Furmańczyk „Budownictwo ludowe Mazur”. — 12. IX. 1955 r. A. Kozemieniewski „Staropolszczyzna Mazur”. — 18. XI. 1955 r. prof. dr A. Wojtkowski „Mrongowiusz na tle epoki”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ W MORAGU

8. XI. 1955 r. dr T. Grygier „Wyniki Naukowe Sesji Naukowej poświęconej A. Mickiewiczowi”. — 4. XII. 1955 r. dr T. Grygier „Historiografia polska w dziesięcioleciu P.R.L.”.

POSIEDZENIA NAUKOWE ODDZIAŁU P.T.H. W OLSZTYNIE

25. I. 1956 r. mgr W. Wrzesiński „Wyniki badawcze sesji naukowej w Poznaniu, poświęconej oddziaływaniu rewolucji 1905 — 1907 r. na Wielkopolskę i Pomorze”. — 15. II. 1956 r. dr T. Grygier i A. Łukaszcwski „Główne zagadnienia nowego podręcznika uniwersyteckiego „Historia Polski”. — 14. III. 1956 r. mgr Z. Lietz „Plebiscyt na Powiślu, Warmii i Mazurach”. — 25. IV. 1956 r. mgr J. Jasiński „Związki kulturalne Mazur i Warmii z Polską w XIX wieku”. — 16. V. 1956 r. dr T. Grygier „Problematyka szkoły ludowej na Mazurach i Warmii w pierwszej połowie XIX w.”. — W dniach 25' — 26. V. 1956 r. odbyła się konferencja naukowa zorganizowana przez zakład Historii Pomorza w Toruniu, przy współudziale Oddziału P.T.H. w sprawie „Szkiców Pomorskich”, w czasie której wygłoszono następujące referaty: mgr A. Antoniewicz „Kultura materialna i stosunki społeczne Prusów we wczesnym średniowieczu”, dr W. Chojnacki „Rozkwit polskości na Mazurach w XVI i XVII w.” doc. dr E. Cieślak „Rozwój społeczno-gospodarczy Prus Książęcych w XVI—XVIII w.”, mgr St. Gierszewski „Życie handlowe Elbląga w XVII—XVIII w.”, mgr W. Odyniec „Wieś pomorska XVII i XVIII w.”, dr T. Grygier „Polityka germanizacyjna państwa niemieckiego na Mazurach i Warmii w dobie imperializmu”, prof. dr B. Leśnodorski „Plebiscyt na Warmii i Mazurach”, — 30. X. 1956 r. Zebranie sprawozdawcze z przebiegu i wyników Jubileuszowego Zjazdu P.T.H. w Warszawie, w dniach 19 — 21. X. 1956 r. — 26. XI. 1956 r., sesja poświęcona 60-leciu Mazurskiej Partii Ludowej z następującymi referatami: F. Leyk i W. Późny „Mazurska Partia Ludowa”.

G. Leyding „Zjednoczenie Mazurskie”, dr T. Grygier, „Mazurski Związek Ludowy i Polska Partia Ludowa”, K. Małek „Związek Mazurów”. — 17. XI. 1956 r. Sesja poświęcona 35-leciu Związku Polaków w Prusach z następującymi referatami: dr T. Grygier „Zasadnicze problemy historii Warmii i Mazur w latach 1921—1939”. J. Baczewski „Związek Polaków w Prusach Wschodnich”, J. Boe-nigk „Związek Polaków w Niemczech”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W SZCZYTNIE

26. I. 1956 r. G. Leyding „Rozwój terenu m. Szczytna”, — 29. III. 1956 r. „Z przeszłości Pasymia”. — 25. IV. 1956 r. E. Sukentowa-Biedrawina „M. Pogorzelski”. — 14. V. 1956 r. G. Leyding „Z przeszłości Wielbarka”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W MRĄGOWIE

18. I. 1956 r. T. Młodkowski „Mazury i Warmia w XIV wieku”. — 22. II. 56 r. T. Młodkowski „Historia Mrągowa”, — 7. V. 1956 r. T. Młodkowski „Piśmiennictwo polskie na Mazurach i Warmii”, — 24. IX. 1956 r. T. Młodkowski „Mrongowiusz”.

POSIEDZENIA NAUKOWE SEKCJI ARCHIWALNEJ W MORĄGU

12. IV. 1956 r. dr T. Grygier „Plebiscyt na Mazurach i Warmii”

R. 1956. POSIEDZENIA NAUKOWE SESJI ARCHIWALNEJ P.T.H. W OLSZTYNIE

1. II. 1956 r. dr Grygier, A. Łukaszewski i mgr W. Wrześniński „Ocena źródłoznawstwa w makiecie I tomu „Historia Polski”, — 3. IV. 1956 r. dr T. Grygier „Problemy archiwistyki niemieckiej”. — 2. V. 1956 r. mgr W. Wrześniński „Recenzja Archeionu T. XXIV”, 2. VI. 1956 r. mgr A. Zołądkowski „Polskie prawo administracyjne”, — 2. X. 1956 r. mgr M. Lampart „Zagadnienia polityki administracyjnej rad narodowych województwa olsztyńskiego”, — 2. XII. 1956 r. St. Rożański: „Zagadnienia prawno-ustrojowe Prus Wschodnich”.

35-TA ROCZNICA ZAŁOŻENIA ZWIĄZKU POLAKÓW W PRUSACH WSCHODNICH

Wkrótce po sesji poświęconej ruchowi ludowemu na Mazurach, która odbyła się dn. 26. IX. 1956 r.¹⁾ Olsztyński Oddział i Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie spełniły zapowiedź wyzyskania dla celów nauki historycznej żywej tradycji, związanej z działalnością założonego przed 35 laty Związku Polaków w Prusach Wschodnich i nieco późniejszego Związku Polaków w Niemczech.

W dniu 17. XI. 1956 r. w sali Kopernikowskiej Zamku Olsztyńskiego zgromadzili się ponownie działacze i uczestnicy ruchu polskiego w b. Prusach Wschodnich oraz grono historyków, aby wspólnie uszeregować fakty oraz wymienić poglądy na rozwój dążeń narodowo-wyzwoleńczych na międzywojennej Warmii, Mazurach, a częściowo i Powiślu, gdzie po przegranym w r. 1920 plebiscycie utrzymały się najliczniejsze i najczynniejsze środowiska patriotyczne.

Nowym rysem w zakresie organizacji dotychczasowych sesji olsztyńskich był nie tylko tradycyjny już udział przedstawicieli Zarządu Głównego P. T. H. (prof. dr T. Cieślak) oraz historyków toruńskich (prof. dr W. Hejnosz), ale

¹⁾ W. Ogrodziński, 60 lat ruchu ludowego na Mazurach. Kwartalnik Historyczny R. 64:1957, Nr 1, s. 188 — 191.